

Ewa Zalewska*, Marcin Szuflicki*

KONCESJONOWANIE DZIAŁALNOŚCI POSZUKIWAWCZEJ, ROZPOZNAWCZEJ I WYDOBYWCZEJ ZŁÓŻ ROPY NAFTOWEJ I GAZU ZIEMNEGO W POLSCE

1. WSTĘP

Prace polegające na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu złóż węglowodorów prowadzone są w Polsce od wielu lat. Działalność ta prowadzona jest na obszarach Niżu Polskiego, Zapadliska Przedkarpackiego, Karpat, oraz na obszarach Morza Bałtyckiego. W wyniku prowadzonych prac odkryto i udokumentowano w ostatnich latach kilka znaczących złóż ropy naftowej (Lubiatów, Dzieduszyce, B8) i gazu ziemnego (Międzychód, Jasionka, B4). Zdaniem Autorów, obszar Polski kryje w sobie jeszcze perspektywy złożowe, a prace wykonywane na podstawie obecnie udzielanych koncesji to potwierdzają. Dowodem na to są nowe odkrycia złóż węglowodorów zwiększające bazę zasobową naszego kraju.

W artykule przedstawiono aktualny stan udzielonych koncesji oraz obszary objęte obowiązkowym przetargiem na ustanowienie użytkowania górniczego.

2. KONCESJONOWANA DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

W odniesieniu do górotworu ustawa o swobodzie działalności gospodarczej [9] dopuszcza możliwość wykonywania działalności gospodarczej, m.in w zakresie poszukiwania, rozpoznawania i wydobywania złóż kopalin. Działalność taka wymaga uzyskania koncesji udzielonej przez Ministra Środowiska na zasadach określonych przepisami ustawy *Prawo geologiczne i górnicze* [7].

O uzyskanie koncesji na przedmiotową działalność może zwrócić się każdy, kto spełni określone prawem wymagania, w szczególności wymagania powyższych ustaw.

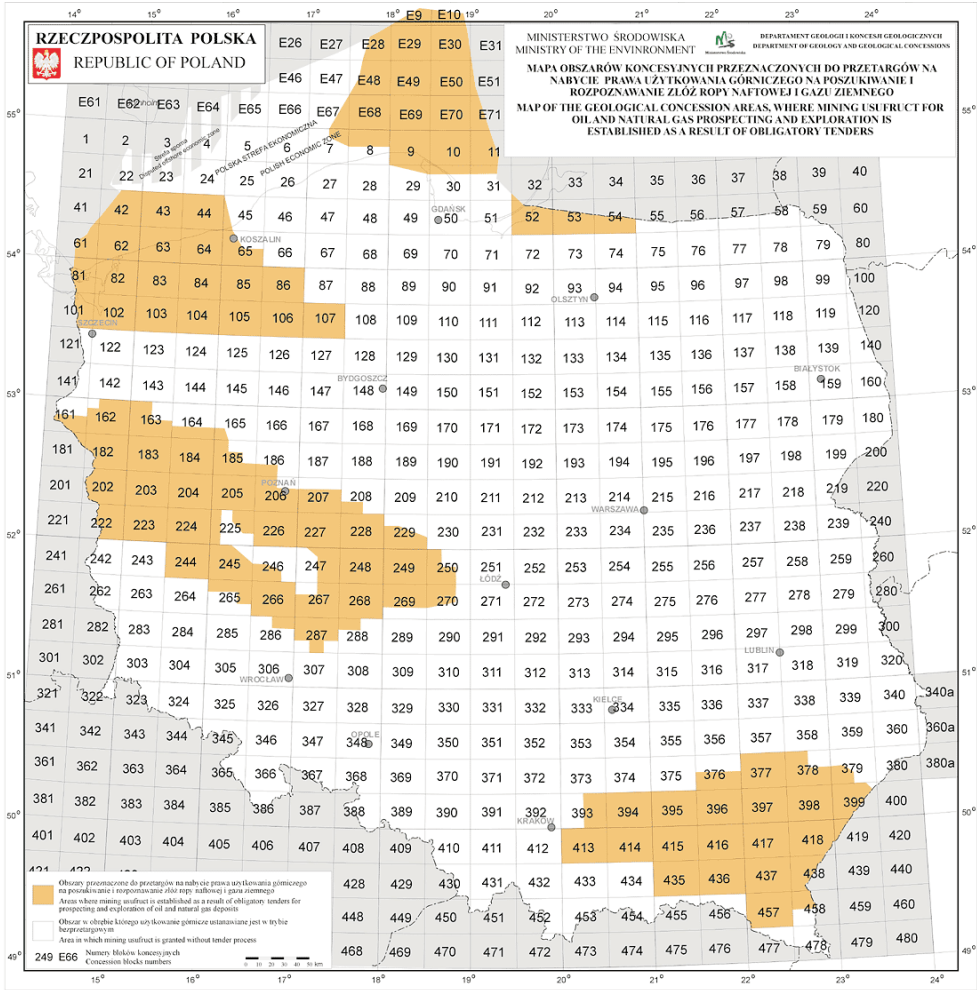
* Ministerstwo Środowiska, Departament Geologii i Koncesji Geologicznych, Warszawa

Koncesja jest decyzją administracyjną, w której określa się sposób i rodzaj prowadzenia działalności, przestrzeń, w granicach której będzie ona prowadzona, termin jej rozpoczęcia, okres jej ważności, ponadto określa się cel, zakres, rodzaj i harmonogram prac geologicznych i inne wymagania, w szczególności w zakresie ochrony środowiska. Udzielenie koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie złóż węglowodorów wiąże się z uzyskaniem umowy o ustanowieniu użytkowania górniczego. Umowa ta zawierana jest pomiędzy Skarbem Państwa (reprezentowanym przez Ministra Środowiska) a firmą. Określa ona prawa i obowiązki dotyczące prowadzenia działalności w określonej ściśle części górotworu. W umowie ustala się również wysokość i sposób uiszczania wynagrodzenia za użytkowanie górnicze, stanowiącego dochód Skarbu Państwa.

Przepisy dotyczące uzyskania koncesji zostały dostosowane do wymagań dyrektywy 9422/EC Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie warunków przyznawania i korzystania z koncesji na poszukiwanie, badanie i produkcję węglowodorów [2]. Dyrektywa ta ma na celu zapewnienie równego traktowania wszystkich podmiotów gospodarczych, krajowych i zagranicznych, ubiegających się o użytkowanie górnicze i koncesję w odniesieniu do tej grupy kopalin. Przepis prawa stanowi, że uzyskanie użytkowania górniczego poprzedza się obowiązkowym przetargiem, jednakże z określonymi w prawie wyjątkami, kiedy istnieje możliwość ustanawiania użytkowania górniczego w trybie bezprzetargowym. Skorzysanie z tego wyjątku było dopiero możliwe po uzyskaniu zgody KE i opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym UE wykazu obszarów, na których użytkowanie górnicze może zostać ustanowione w trybie bezprzetargowym. W dniu 26 kwietnia 2006 r. w Dzienniku Urzędowym UE w pozycji 2006/C 98/07 [3] została opublikowana mapa przedstawiająca obszary koncesyjne przeznaczone do przetargów na nabycie prawa użytkowania górniczego na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego (rys. 1).

W celu uzyskania koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego w trybie bezprzetargowym, firma składa wniosek koncesyjny, do którego załącza projekt prac geologicznych, określający sposób, zakres i harmonogram prowadzenia prac. Przed złożeniem wniosku firma ma prawo do nieodpłatnego zapoznania się z informacją geologiczną dotyczącą wnioskowanego rejonu badań, do której prawa przysługują Skarbowi Państwa. Koncesja na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż węglowodorów, w praktyce w zależności od ilości i rodzaju prac, udzielana jest na okres kilku lat, a obszar nią objęty nie może być większy niż 1200 km². Przedsiębiorca, który uzyskał koncesję, uiszcza za prowadzenie takiej działalności opłatę ustaloną w koncesji jako iloczyn stawki opłaty (aktualnie 203 zł) i ilości kilometrów kwadratowych terenu objętego koncesją. Koncesję wydaje się po zasięgnięciu opinii właściwego wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Departament Geologii i Koncesji Geologicznych ogłosił przetarg na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż węglowodorów na najbardziej perspektywicznych obszarach, co wiązało się z negocjacjami i uzgodnieniami z KE. Przekazane do Komisji Europejskiej ogłoszenie o przetargu po jej akceptacji zostało opublikowane w dniu 7 marca 2007 w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej w pozycji 2007/C 52/11 [4]. Przetarg obejmuje wyznaczone 43 obszary. Szczegółowe warunki przetargu, zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie przetargu na nabycie prawa użytkowania górniczego [6], są udostępniane na pisemny wniosek oferenta. Zainteresowane firmy mogą składać oferty przetargowe na wybrane przez siebie bloki (lub części bloków) do dnia 6 czerwca 2007.

Rys. 1. Mapa Polski z podziałem na obszary przetargowe i bezprzetargowe

W razie gdy w związku z wykonywanymi pracami geologicznymi na podstawie udzielonej koncesji zostanie odkryte i udokumentowane złożo, przedsiębiorca może żądać ustanowienia na jego rzecz ustanowienia użytkowania górniczego, w celu wydobywania kopaliny, z pierwszeństwem przed innymi, w okresie dwóch lat od dnia przyjęcia dokumentacji geologicznej złoża. Po tym terminie organ koncesyjny (Minister Środowiska) może wystawić udokumentowane złożo na przetarg.

Firma zainteresowana uzyskaniem koncesji na wydobywanie złóż węglowodorów składa wnioski koncesyjny, do którego załącza między innymi projekt zagospodarowania złoża, zaopiniowany przez właściwy miejscowo organ nadzoru górniczego oraz dowód istnienia prawa przysługującego do wykorzystania dokumentacji geologicznej w celu ubiegania się o koncesję. Jeżeli w związku z wydobywaniem kopaliny ze złoża wnioskodawca

przewiduje wtłaczanie do górotworu m.in. wód złożowych, dodatkowo do wniosku zobligowany jest dołączyć przyjętą dokumentację hydrogeologiczną określającą warunki hydrogeologiczne w związku z wtłaczaniem wód do górotworu. Wydanie koncesji na wydobywanie złóż gazu ziemnego i ropy naftowej uzależnione jest od pozytywnego uzgodnienia ministra właściwego do spraw gospodarki, Prezesa Wyższego Urzędu Górniczego (odnośnie do wyznaczenia granic obszaru i terenu górniczego) oraz właściwego miejscowo wójta, burmistrza lub prezydenta miasta.

Okres, na jaki udzielana jest koncesja, zależy od ilości zasobów i zamierzonego stopnia ich wykorzystania, w praktyce jest to od 15 do 30 lat. Podobnie jak w przypadku poszukiwania i rozpoznawania, przedsiębiorca uiszcza opłatę z tytułu ustanowienia użytkowania górniczego w celu eksploatacji złoża kopaliny. Jej wysokość uzależniona jest od wielkości zasobów wydobywalnych oraz rodzaju kopaliny. Ponadto od momentu rozpoczęcia wydobywania kopaliny ze złoża, zobowiązany jest do uiszczenia opłaty eksploatacyjnej, którą ustala się jako iloczyn stawki opłaty eksploatacyjnej dla danego rodzaju kopaliny (gaz ziemny wysokometanowy – 5,39 zł/tys. m³, gaz pozostały – 4,48 zł/tys. m³, ropa naftowa – 32 zł/t).

Dodatkowo przed wydaniem koncesji, zgodnie z ustawą *Prawo ochrony Środowiska* [8], może być wymagane przeprowadzenie przez odpowiedni organ (wójta, burmistrza lub prezydenta miasta) postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, umożliwiając jednocześnie udziału w postępowaniu społeczeństwu. Postępowanie wszczyna się na wniosek podmiotu zamierzającego realizować przedsięwzięcie i kończy się wydaniem decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia (zwaną dalej „decyzją środowiskową”). Bezwzględnie wymagane jest sporządzenie przez przedsiębiorcę raportu oddziaływania na środowisko dołączanego do wniosku o wydanie „decyzji środowiskowej”, gdy wydobyta ilość kopaliny wynosi nie mniej niż 18 000 ton rocznie w przypadku ropy naftowej lub nie mniej niż 70 000 000 m³ rocznie w przypadku gazu ziemnego, oraz wydobywania ropy naftowej lub gazu ziemnego z obszarów morskich Rzeczypospolitej Polskiej [5]. Fakultatywnie natomiast wymagane to może być spełnione w przypadku wydobywania kopaliny ze złoża metodą otworową w ilościach mniejszych niż podano wyżej, oraz poszukiwania lub rozpoznawania złóż kopaliny połączonych z robotami geologicznymi wykonywanymi przy użyciu materiałów wybuchowych, w tym na obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej [5].

Ponadto uzyskanie „decyzji środowiskowej” jest niezbędne w przypadku, gdy planowane prace będą znacząco oddziaływać na obszary Natura 2000. W razie gdy „decyzja środowiskowa” jest wymagana, stanowi ona załącznik do wniosku o udzielenie koncesji zarówno na poszukiwanie, rozpoznawanie, jak i wydobywanie złóż węglowodorów.

3. WIELKOŚCI ZASOBÓW UDOKUMENTOWANYCH ORAZ WYDOBYCIE ROPY NAFTOWEJ I GAZU ZIEMNEGO

W Polsce według stanu na dzień 31.12.2005 r. występuje 260 złóż gazu ziemnego, z czego 180 to złoża zagospodarowane [1]. Zasoby wydobywalne złóż gazu ziemnego wynoszą ok. 151 mld m³ (5331.81 BCF), wydobywanie roczne kształtuje się obecnie na poziomie 5,3 mld m³ (187.14 BCF), co stanowi 43% naszego rocznego zapotrzebowania na

ten surowiec. Podane zasoby i wydobycie gazu ziemnego zostały podane bez przeliczenia na gaz wysokometanowy.

Ropa naftowa obecnie udokumentowana jest w 86 złożach, zasoby wydobywalne wynoszą 21,6 mln ton (170,64 mln baryłek), a roczne wydobycie wyniosło 0,81 mln ton (1,81 mln baryłek), z czego wydobycie z morza to – 0,23 mln ton (1,81 mln baryłek). Łączne wydobycie tego surowca stanowi 4,4% rocznego zapotrzebowania.

4. STAN KONCESJI NA POSZUKIWANIE, ROZPOZNAWANIE I WYDOBYWANIE ROPY NAFTOWEJ I GAZU ZIEMNEGO

Według danych na 1 kwietnia 2007 r. liczba koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie oraz wydobywanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego przedstawia się następująco (rys. 2):

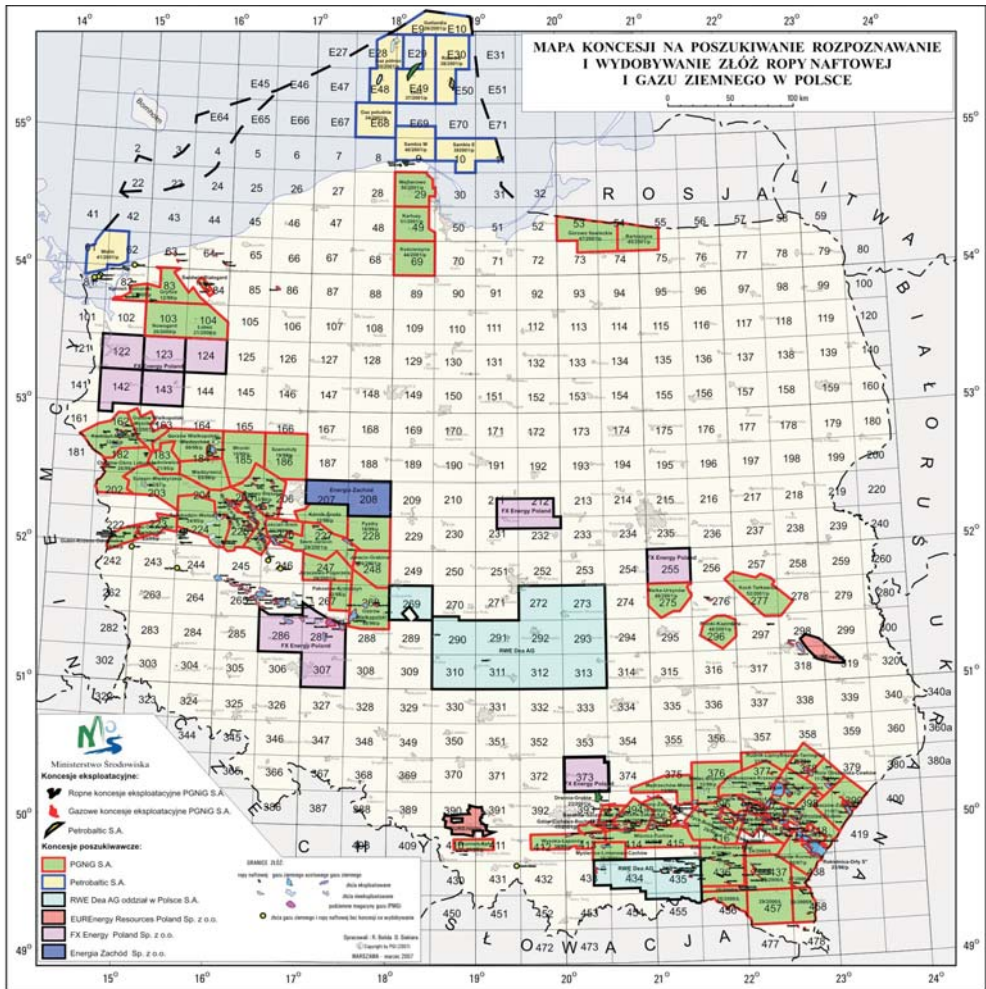
- 83 koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego, w tym:
 - 64 koncesji PGNiG S.A.;
 - 8 koncesji Petrobaltic S.A.;
 - 7 koncesji FX Energy Poland Sp. z o.o.;
 - 2 koncesje RWE Dea Polska Sp. z o.o.;
 - 2 koncesje Energia Zachód Sp. z o.o.;
- 22 koncesji „łącznych” – na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego (wszystkie nadal w fazie poszukiwawczo-rozpoznawczej), w tym:
 - 8 koncesji PGNiG S.A.;
 - 13 koncesji RWE Dea AG Spółka Akcyjna Oddział w Polsce;
 - 1 koncesja FX Energy Poland Sp. z o.o.;
- 216 koncesji na wydobywanie ropy naftowej i gazu i ziemnego, w tym:
 - 211 koncesji PGNiG S.A.;
 - 2 koncesje Zakład Odmetanowienia Kopalń;
 - 3 koncesje Petrobaltic S.A.

Ponadto aktualnie zostały wszczęte procedury w sprawie udzielenia koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego na wniosek następujących firm: FX Energy Poland Sp. z o.o., RWE Dea AG Spółka Akcyjna Oddział w Polsce, Aurelian Oil & Gas Poland Sp. z o.o., CalEnergy Resources Poland Sp. z o.o., Celtique Energie Poland Sp. z o.o. oraz EurEnergy Resources Poland Sp. z o.o.

Wyraźną przewagę w ilości posiadanych koncesji ma Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo S.A. W latach 2004 – kwiecień 2007 Minister Środowiska udzielił na rzecz tej spółki 15 koncesji na wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego (w tym 3 od początku 2007 r. – złoża Elżbiciny, Jabłonna W, Kupno). Jest to wynik prowadzonych konsekwentnie od wielu lat przez przedsiębiorcę prac poszukiwawczych. Kilka z udzielonych koncesji zasługuje na szczególną uwagę, są to koncesje na wydobywanie ropy naftowej i towarzyszącego gazu ziemnego, m.in. ze złoża Lubiatów zlokalizowanego w rejonie Gorzowa Wielkopolskiego zakumulowanego w dolomicie głównym cechsztynu, którego za-

soby wydobywalne szacowane są na 4,4 mln ton ropy naftowej i 2,5 mld m³ tow. gazu ziemnego oraz złoże Grotów z zasobami 1,8 mln ton ropy naftowej i 0,9 mld m³ tow. gazu ziemnego. W jego najbliższym sąsiedztwie znajduje się złożo gazu ziemnego Międzychód, którego zasoby wydobywalne oszacowano na 4,5 mld m³ gazu ziemnego. Trwa proces zagospodarowywania złóż i budowy kopalni na złożach Lubiatów, Międzychód, Grotów (LMG). W okolicy Rzeszowa znaczącym pod względem wielkości zasobów wydobywalnych jest złożo gazu ziemnego Jasionka (1,7 mld m³), na którym uruchomienie kopalni nastąpiło w lutym 2007 r.

W ostatnim okresie Minister Środowiska przyjął dokumentacje nowych złóż węglowodorów: Morawsko (136 mln m³ gazu), Michorzewo (63 tys. ton ropy i 21 mln m³ gazu), Jabłonna S (235 mln m³ gaz) oraz Dzieduszyce (ropa 535 tys. ton ropy, 76 mln m³ gazu).

Rys. 2. Mapa koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie złóż węglowodorów

W 2006 r. PGNiG S.A. prowadziło prace w 31 otworach z czego 22 z nich było pozytywnych, łącznie odwiercając 67235 mb. Przedsiębiorca ze zobowiązań koncesyjnych wykonał 1254 km sejsmiki 2D i 730 km² sejsmiki 3D. Należy zauważyć, iż na kilku swoich koncesjach PGNiG S.A. współpracuje ze spółkami z kapitałem zagranicznym.

Firma Energia Zachód posiada 2 koncesje na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego zlokalizowane w rejonie Poznania. Po pozyskaniu danych sejsmicznych przedsiębiorca podjął decyzję o przejściu do trzeciego etapu prac, którego zakres obejmuje wykonanie odwiertu. Rozpoczęcie wiercenia otworu Trzek 1 przewidziano na koniec kwietnia 2007 r.

FX Energy Poland prowadzi działalność poszukiwawczo-rozpoznawczą na podstawie 7 koncesji. Odnośnie pięciu z nich zlokalizowanych w rejonie Wrocław Północ, w najbliższym czasie firma podejmie decyzję, co do przyszłości poszukiwań na tym obszarze. W 2005 r. spółka przejęła od Apache Poland prawo do użytkowania górniczego i koncesję obejmujące blok 255 z odkrytym, lecz nieudokumentowanym złożem gazu ziemnego Wilga przystępując do jego rozpoznawania i zagospodarowania. We wrześniu 2006 r. rozpoczęto próbne wydobywanie. W roku 2007 przedsiębiorca uzyskał dwie nowe koncesje na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż węglowodorów w obrębie bloku 373 oraz rejonie Kutno – Żychlin (część bloków 211, 212, 231, 232).

RWE Dea AG Spółka Akcyjna Oddział w Polsce – posiada koncesje na prowadzenie działalności na 11 blokach koncesyjnych w centralnej Polsce oraz 4 blokach w Karpatach. Wykonane przez RWE Dea prace sejsmiczne 3D na obszarze bloku 290 poszerzonego o część bloku 270 – struktury Złoczew, Barczew zakończyły się wynikiem niesatysfakcjonującym i firma wystąpiła z wnioskiem o zrzeczenia się ww. koncesji.

W rejonie Opoczno – Stąporków (bloki: 293 i 313) przedsiębiorca przeprowadził prace sejsmiczne i obecnie trwa interpretacja pozyskanych danych. W Karpatach firma podjęła decyzję odnośnie wykonania szczegółowych badań sejsmicznych w rejonie Zdynianka – Ropa, trwa przegłębianie otworu Ropa-2, oraz przedsiębiorca przygotowuje się do wykonania otworu na strukturze Pola (blok 435).

Oprócz nowych odkryć lądowych, w wyniku prowadzonych prac w polskiej strefie Morza Bałtyckiego, spółka Petrobaltic S.A. na podstawie 8 koncesji poszukiwawczo-rozpoznawczych udokumentowała w ostatnich latach 3 nowe złoża węglowodorów, których dokumentacje geologiczne zostały przyjęte przez Ministra Środowiska w 2004 r. Są to: złożo gazu ziemnego B4 – o zasobach wydobywalnych 2014 mln m³, złożo gazokondensatu B6 – o zasobach 1805 mln m³, oraz złożo ropy naftowej i gazu ziemnego B8 – o zasobach 750 tys. ton ropy naftowej i 100 mln m³ gazu ziemnego. W roku 2006 Minister Środowiska udzielił koncesji na eksploatację złóż B6 i B8.

W chwili obecnej na ukończeniu jest procedura zmierzająca do udzielenia koncesji na wydobywanie gazu ziemnego ze złoża B4 zlokalizowanego na bloku Łeby. Obecnie wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego na morzu prowadzone jest jedynie ze złoża B3 zlokalizowanym na bloku Łeby, eksploatowanym od 1993 r. o zasobach ropy naftowej 2644 tys. ton i gazu ziemnego 1019 mln m³ [1].

5. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

- 1) Jednym z priorytetów Ministra Środowiska jako organu koncesyjnego jest zachęcenie i umożliwienie prowadzenia przez firmy działalności polegającej na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i wydobywaniu złóż węglowodorów na obszarze Polski. Rozwój górnictwa naftowego wiąże się przede wszystkim ze zintensyfikowaniem prac poszukiwawczych lądowych i morskich oraz z przyspieszeniem prac nad zagospodarowywaniem nowo odkrytych złóż.
- 2) Udzielanie nowych koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie a w przyszłości także na wydobywanie ropy naftowej i gazu ziemnego pozytywnie wpłynie na finanse państwa m. in. poprzez wpływy z opłat za użytkowanie górnicze, koncesje oraz z przyszłych opłat eksploatacyjnych.
- 3) W ramach prowadzenia prac geologicznych zostaną pozyskane nowe informacje geologiczne, co wpłynie na lepsze rozpoznanie budowy geologicznej Polski.
- 4) Wejście przedsiębiorców zagranicznych na nasz rynek wiąże się z tworzeniem nowych miejsc pracy dla polskich obywateli poprzez zatrudnianie przez te firmy polskich podwykonawców. Powyższe czynniki korzystnie wpłyną na krajową gospodarkę, co niewątpliwie jest celem prowadzenia aktywnej polityki koncesyjnej Ministra Środowiska.
- 5) Efektem szeroko prowadzonej promocji na międzynarodowych konferencjach i spotkaniach, jest udział firm zagranicznych na naszym rynku ropno-gazowym oraz ogromne zainteresowanie ogłoszonym przetargiem na ustanowienie użytkowania górniczego.
- 6) Dane dotyczące geologiczno-górnicznych przepisów prawnych, udzielonych koncesji, map koncesyjnych, ogłoszonego przetargu i in. dostępne są na stronie internetowej Departamentu Geologii i Koncesji Geologicznych www.mos.gov.pl/dgikg.

LITERATURA

- [1] *Bilans zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31.12.2005 r.* Warszawa, PIG 2006
- [2] Dyrektywa 94/22/EC Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie warunków przyznawania i korzystania z koncesji na poszukiwanie, badanie i produkcję węglowodorów
- [3] Komunikat Rządu Rzeczypospolitej Polskiej dotyczący Dyrektywy 94/22/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 1994 r. w sprawie warunków przyznawania i korzystania z koncesji na poszukiwanie, badanie i produkcję węglowodorów oraz Kompetentnych Organów Władzy określonych na podstawie art. 10 Dyrektywy 94/22/EC opublikowany 26 kwietnia 2006 r. w Dzienniku Urzędowym UE w pozycji 2006/C 98/07
- [4] Komunikat Rządu Rzeczypospolitej Polskiej dotyczący Dyrektywy 94/22/EC Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 maja 1994 r. w sprawie warunków przyznawania i korzystania z koncesji na poszukiwanie, badanie i produkcję węglowodorów będący ogłoszeniem przetargu na ustanowienie prawa użytkowania górniczego na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż ropy naftowej i gazu ziemnego opublikowany 7 marca 2007 r. w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej w pozycji 2007/C 52/11

- [5] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r. w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz.U. Nr 257, poz. 2573 ze zm.)
- [6] Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 czerwca 2005 r. w sprawie przetargu na nabycie prawa użytkowania górniczego (Dz.U. Nr 135, poz. 1131)
- [7] Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. *Prawo geologiczne i górnicze* (Dz.U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 ze zm.)
- [8] Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. Nr 62, poz. 627 ze zm.)
- [9] Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 173, poz. 1807 ze zm.).